

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA IZOBRAŽEVANJE,
ZNANOST IN ŠPORT

PEDAGOŠKI INŠTITUT

EVROPSKA UNIJA
EVROPSKI SKLAD
SOCIALNI SKLAD
NALOŽBA V VAŠO PRIHODNOST

»Krepitev socialnih in državljanskih kompetenc strokovnih delavcev«

Le z drugimi smo

Dr. Alenka Gril
Pedagoški inštitut

Obvladovanje konfliktov v šoli

- Izvori in vloga konfliktov v psihosocialnem razvoju otrok in mladostnikov
- Strategije reševanja konfliktov

Oplotnica, 13. december, 2016

Naložbo sofinancirata Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport Republike Slovenije in
Evropska unija iz Evropskega socialnega sklada

Struktura seminarja

- Opredelitev konfliktov
- Strategije reševanja konfliktov
- Medosebni konflikti in vloga v otrokovem razvoju
- Uravnavanje (motečega) vedenja v skupini
- Medskupinski konflikti

Konflikti - opredelitev

- Kaj je konflikt?
  - konflikt NI nasilje
- Stanje nasprotij (antagonizmov) idej in vedenja med različnimi osebami v interakciji
  - Vzbudi čustva in mišljenje, motivira in usmerja vedenje
- Vsakdanji pojav, neizogiben del življenja
  - Vsakdo ima svoje mnenje, ideje, prepričanja, predstave
  - Vsakdo gleda na stvari/situacije na svoj način in se vede skladno s tem, kar misli, da je ustrezno
  - Vsakdo se sooča s konflikti v različnih situacijah, ki lahko vključujejo druge osebe ali skupine oseb, ali se „bori“ sam s seboj /znotraj sebe
  - Konflikti vplivajo na naše obnašanje in odločitve

Konflikti – psihološki procesi

- Fiziološki (nemir, vzburjenje, povečana aktivnost)
- Čustveni (jeza, strah, tesnoba, presenečenje, pričakovanje)
- Zaznavni (pozornost, dekodiranje sporočil, kategorizacija)
- Kognitivni (predstave, prepričanja, sklepanje, razumevanje, strategije reševanja problemov, odločanje, kognitivna samoregulacija,)
- Socio-kognitivni (razumevanje oseb, odnosov, socialnih pravil)
- Motivacija (približevanje, izogibanje)
- Komunikacijski (socialna konstrukcija pomena, izmenjava sporočil, dogovarjanje)
- Vedenje (pogajanja, manipulacija, tolažba, opravičevanje, prošnje, grožnje, umik, napad, provokacije, sodelovanje, tekmovanje)

Vrste konfliktov

- Intrapersonalni konflikti - znotraj osebe
- Interpersonalni konflikti - med osebami
- Intragrupni konflikti - znotraj skupine oseb
- Intergrupni konflikti - med različnimi skupinami

Intrapersonalni konflikti

- Nastajajo znotraj posameznika – v mislih
  - Vključujejo nasprotujoče si misli, vrednote, principe, čustva
- Se izražajo v različnih stopnjah:
  - Od **blagih**, ki zadevajo vsakdanje odločitve
(npr. ali bi jedel zelenjavo za kosilo)
  - Do **močnih**, ki zadevajo glavne življenjske odločitve
(npr. izbira poklica in karijerne poti)
- Vodijo v nemir, tesnoba, občutek težavnosti, stiske
- Razreševanje je lažje, če jih **skomuniciramo z drugimi**
- Po razrešitvi občutimo olajšanje in opolnomočenje:
  - **pozitivna sprememba**, napredek (kognitivni, čustveno-motivacijski, osebni)

Interpersonalni konflikti

- Konflikt med dvema osebama
- Izvirajo iz **individualnih razlik** med posamezniki
  - Neskladje osebnosti, želja, interesov, izbir, mnenj, predstav
- Razreševanje lahko prispeva k razvoju osebnosti
(socialna kognicija, čustvena regulacija, vrednote, moralnost)
ali razvoju medosebnih odnosov z drugimi
- Za obvladovanje te vrste konfliktov je nujno doseganje **kompromisov** ali **prilagoditev**

Intragrupni konflikti

- Vzniknejo med osebami v skupini (tim, razred)
- Izvor: **neskladnosti** in **nerazumevanje** med osebami v skupinski interakciji:
  - neskladje med osebnostmi, drugačni pogledi, stališča in ideje, strategije
- Razreševanje lahko prispeva k odločitvam, ki skupini omogočijo doseči skupni cilj
- Lahko porušijo harmonijo med člani skupine
  - > **potrebno vodenje razreševanja s strani tretje osebe**

Intergrupni konflikti

- Vzniknejo kot:
  - **nerazumevanje** med različnimi skupinami v organizaciji
  - kot rezultat socialne kategorizacije (zaznavanje oseb kot pripadnikov socialnih skupin) -> **stereotipno zaznavanje** in presojanje (predsodki) ter diskriminacija
  - kot posledica **tekmovanja** med skupinami
- Spodbuja jih lahko:
  - rivalstvo med skupinami zaradi omejenih virov
  - neprehodnost meja med skupinami, ki opredeljuje prevzemanje skupinske identitete

Načini obvladovanja konfliktov

- Prilagoditev
- Izogibanje
- Sodelovanje
- Tekmovanje
- Kompromis

Prilagoditev

- Osebno „žrtvovanje“ lastnih želja, da se ohrani mirna situacija
- Naredimo, kar drugi želi
- Neprimerno, če je potreba po kreativni rešitvi
- Učinkovito, če je oseba v zmoti

Izogibanje

- Umik iz konflikta
- Pasivno reševanje problema – ignoriranje (problem se bo rešil sam)
- Običajno izberemo takrat, ko zaznamo večjo verjetnost negativne rešitve kot pozitivne
- Izogibanje za drugega pomeni, da oseba ne sprejme odgovornost za problem in prezira problem sam, kar lahko poslabša situacijo

Sodelovanje

- Iskanje rešitve problema v sodelovanju z drugimi vpletenimi osebami
- Komunikacija je pomembna strategija:
  - Identificirati problem
  - Identificirati potrebe vpletenih v problemu, ob upoštevanju oz. spoštovanju njihovega interesa
  - Iskanje kreativne rešitve skozi sodelovanje, brez kompromisa lastnih zadovoljitev (interesov, potreb)

Tekmovanje

- Vključuje avtoritativno in odločno vedenje
- Agresivni posamezniki vzdržujejo pritisk na druge osebe, da bi dosegli cilj
- Zajema uporabo kakršnihkoli sredstev, da oseba doseže cilj, za katerega misli, da je pravi

- Včasih ustrezno; vendar ne, če agresor postane preveč nerazumen
- Potrebno je odprto pristopiti k reševanju problema (open-minded)

Kompromis

- Najti rešitev, ki bo sprejemljiva za vse vpletene strani
- Obe strani „žrtvujeta“ lastne cilje
  - Vzajemna izmenjava po scenariju „daj-dam“
(obe strani enako popustita)
- Slabost tega pristopa je v tem, da pri iskanju kompromisne rešitve lahko zanemarita možnost oblikovanja kreativne rešitve (sodelovalno)

Načela reševanja medosebnih konfliktov

- **Prepoznati osebna čustva vpletenih**
- **Ozavestiti, kako lastno vedenje vpliva na druge**
- **Jasno izraziti svoja pričakovanja (jaz-sporočila)**
- **Spoznati in spoštovati različne poglede, čustva, vrednote**
- **Zavezati se k iskanju rešitve, s katero obe strani dobita in nihče ne izgubi**

Strategija reševanja konfliktov – metoda brez poraženca (win-win)

Metoda 6 korakov (Gordon, 1983):

1. OPREDELITI PROBLEM
  - a) PREPOZNATI POTREBE, NAMENE, CILJE VPLETENIH
  - b) PREPOZNATI IN DEFINIRATI KONFLIKT
2. POISKATI MOŽNE REŠITVE
3. OVREDNOTITI VSE MOŽNE REŠITVE
4. IZBIRA REŠITVE – ODLOČITEV, KATERA REŠITEV JE NAJBOLJŠA
5. NAČRT IZVEDBE – ODLOČITEV, KAKO BOSTA IZVEDLA IZBRANO REŠITEV
6. REFLEKSIJA – OVREDNOTENJE IZVEDENE REŠITVE

VAJA 1: strukturirano reševanje konfliktov v 6 korakih

- Razdelite se v manjše skupine (po 6-8 oseb)
- Izberite en primer konflikta (iz lastnih izkušenj).
- Opišite konfliktno situacijo in kako ste jo rešili v realnosti (rešitve zapišite).
- V pogovoru v skupini rešujte konflikt po 6 korakih (pri vsakem koraku zapišite ključne besede).

---

skupna diskusija:

- Presodite, kako se rešitev, do katere ste prišli, razlikuje od tiste, ki se je zgodila v realni situaciji. Katera je boljša?
- Kateri korak vam je bil najtežji? (Pri katerem ste se najdlje zadržali?)
- Katere vrste konflikt ste reševali? Ali je strategija primerna za vse vrste konfliktov?

METODA 6 korakov (Gordon, 1983)	Vprašanja – vodenje premisleka:
<p>1. OPREDELITI PROBLEM</p> <p>A) PREPOZNATI POTREBE, NAMENE, CILJE VPLETENIH</p> <p>B) b) PREPOZNATI IN DEFINIRATI KONFLIKT</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Kako je prišlo do konflikta? Katera dejanja so bila povod? • Kaj potrebuješ? Kaj točno hočeš? Motivi v ozadju konflikta. • Kaj misliš, da je problem v tej situaciji?
<p>2. POISKATI MOŽNE REŠITVE</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Kakšni so bili odzivi na konflikt in posledice za drugega? • Ali so možne še druge rešitve konflikta?
<p>3. OVREDNOTITI VSE MOŽNE REŠITVE</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Ali bi bil zadovoljen s to rešitvijo? • Kaj pa druga oseba, bi bila zadovoljna z rešitvijo?
<p>4. IZBIRA REŠITVE – ODLOČITEV, KATERA REŠITEV JE NAJBOLJŠA</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Ali oba sprejemata to rešitev? • Ali je problem s tem rešen?
<p>5. NAČRT IZVEDBE – ODLOČITEV, KAKO BOSTA IZVEDLA IZBRANO REŠITEV</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Kateri koraki so potrebni za doseg cilja/rešitve? Kaj bo vsak vpleteni storil za to?
<p>6. OVREDNOTENJE - REFLEKSIJA USPEŠNOSTI IZVEDENE REŠITVE</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Ali se je problem razrešil tako, kot ste želeli? • Kako so se počutili vpleteni? • Katera rešitev bi bila pravična?

Trening reševanja problemov

- naučiti učence **strukturiranega reševanja konfliktov** – metoda brez poražencev (6 korakov)
  - Vaje in **preizkušanje v parih** ali kot **igra vlog**
  - **Preventivno**: vsi učenci
  - Kot del **programa krepite socialnih kompetenc**
  - Učinkovita uporaba za reševanje medosebnih konfliktov, ko do njih pride – izbere odgovorno ravnanje
  - Modifikacija metode za reševanje osebnih problemov

Modifikacija strategije za reševanje osebnih problemov

1. **Opredeli svoj problem** in povej, kako se počutiš.
2. **Odloči se za svoj cilj.**
3. **Zaustavi se in premisli**, preden storiš karkoli, kajti lahko se zgodi, da prva reakcija ne bo najboljša.
4. **Spomni se na čim več možnih rešitev.**
5. **Pri vsaki rešitvi pomisli, kakšne posledice** lahko prinese. Pomisli tudi, kakšna so čustva in misli drugih v takšnih okoliščinah.
6. **Izberi možnost**, ki se ti zdi najboljša in jo tudi preizkusi.
7. **Če se ne izkaže, preizkusi drugo najboljšo.**

Reševanje medosebnih konfliktov pri otrocih in mladostnikih

Na reševanje medosebnih konfliktov otrok med drugim vpliva:

- **narava konflikta**
- **vrsta odnosa** in čustvena vpletenost v odnos
- **starost oz. razvojna stopnja otroka / mladostnika**
  - temperament, osebnost
  - razvojna stopnja mišljenja
  - razumevanje medosebnega odnosa
  - zmožnost zavzemanja socialne perspektive
  - poznavanje socialnih pravil
  - socialna kompetentnost (socialne in komunikacijske spretnosti)

Konflikti - razumevanje odnosa - socialna perspektiva

- **Zmožnost prevzemanja socialne perspektive** je temeljna socialno-spoznavna sposobnost, ki določa način **razumevanja**:
  - ljudi (sebe in drugih),
  - medosebnih odnosov (prijateljstvo, vrstniki, avtoriteta),
  - načina reševanja medosebnih konfliktov,
  - družbenih pojavov (pravila, pravice, socialne vloge, institucije).
- V osnovi te sposobnosti je spoznanje o **namernosti dejanj**.
- Gre za **sposobnost usmerjanja lastnih misli in vedenja glede na zamišljene perspektive drugih oseb** in njihovega medsebojnega koordiniranja. (Selman, 1980)

Razvoj sposobnosti prevzemanja socialne perspektive

- Razvoj = spremembe v razumevanju socialne interakcije
  - iz čedalje večjega števila glediščnih točk in njihovega medsebojnega usklajevanja (**koordiniranja**)
  - tekom razvoja se je otrok sposoben v mislih oddaljiti **od svoje lastne perspektive** in se postaviti **na mesto druge osebe**,
  - mladostnik pa je sposoben opazovati medosebni odnos tudi **iz vidika tretje osebe** ali iz vidika **celotne družbe**
- **5 razvojnih stopenj:**
  - Nediferencirana – **egocentrična** soc.persp. (st.o); od 3 -6 let
  - Diferencirana – **subjektivna** soc.persp.; od 5 – 9 let
  - Samoreflektivna oz. z vidika druge osebe – **recipročna** soc.persp.; 7 – 12 let
  - Gledišče tretje osebe – **vzajemna** soc.persp.; od 10 – 15 let
  - Globinska – **družbeno-simbolična** soc.persp.; od 12 let - odraslosti

Razvoj medosebnega razumevanja

Pojmovanje oseb in medosebnih odnosov

- je **pri otrocih** osredotočeno na:
  - zunanje, fizične znake, ki so dostopni čutnim zaznavam
  - notranje, psihične znake konkretnih oseb (*nameni, motivi, čustva, osebnostne lastnosti*)
- je **pri mladostnikih** osredotočeno na:
  - medosebne značilnosti odnosov (*vzajemna pričakovanja, norme*)
  - principe družbenega delovanja (*moralna načela, konvencije*)

Način razreševanja medosebnih konfliktov – mlajši otroci

- *Egocentrična socialna perspektiva*
  - Prijateljstvo = trenutna, fizična interakcija
  - **konflikt nastane**, ko **ena oseba zaradi vedenja druge, ne more doseči tistega kar želi**
  - konflikte v situaciji **rešuje fizično**
  - **konflikt praviloma razreši prekinitev odnosa**
- *Subjektivna socialna perspektiva*
  - Prijateljstvo = enosmerno: prijatelj je oseba, ki dela to, kar drugi želi
  - **Konflikt razume kot problem, ki ga občuti ena oseba zaradi dejanj druge**; povzroči ga ena oseba s svojim ravnanjem (drugo užalosti)
  - **Rešitve konfliktov** so enosmerne: pomembno je **zmanjšati ali odpraviti psihološke posledice konflikta pri žrtvi**
    - tako, da povzročitelj - druga oseba obrne učinke dejanja, ki je povzročilo konflikt (da se opraviči, da popravi svoje dejanje, ali z nadomestnim, pozitivnim dejanjem)

Način razreševanja medosebnih konfliktov – st. otroci, ml. mladostniki

- *Recipročna socialna perspektiva*
  - Prijateljstvo = bilateralno; obe osebi imata korist (lastni interesi imajo prednost); pravično sodelovanje (recipročne izmenjave: daj-dam odnos)
  - **Konflikt** ne izvira iz odnosa; **nastane „od zunaj“** (okoliščina, dogodek, dejanje, če kdo reče kaj (v jezi), česar ne misli zares)
  - **Kooperativno reševanje konflikta**: v miru, skupaj iščeta **dogovor**, kako ravnati, da bosta **oba zadovoljna**
- *Vzajemna socialna perspektiva*
  - Prijateljstvo = stabilno, intimni in vzajemni odnos
  - **Konflikt izvira iz odnosa med prijatelji** (ne v zunanjih dejavnikih), zaradi razlik v osebnostnih lastnostih
  - **Rešitev konflikta = vzajemno soglasje**;
    - skozi pogovor priti do skupne, idejne rešitve problema (raje kot fizične) - **prilagajanje** in **kompromis**
  - **Konflikt lahko učvrsti odnos**
    - čustvena naveza med prijateljema je trajnejša in nad trenutnimi nesoglasji

Način razreševanja medosebnih konfliktov – starejši mladostniki

- *Družbeno-simbolična socialna perspektiva*
  - Prijateljstvo = avtonomna soodvisnost; strpnost do različnosti
  - **Konflikt** lahko **izvira** tudi **iz osebnostnega konflikta** (intrapsihičnega), ki **se le izrazi kot medosebni konflikt**
  - **Reševanje konflikta: simbolna dejanja v odnosu** lahko rešijo konflikt (razumevanje, naklonjenost, podpora), ne nujno pogovor;
    - pomembno je biti odprt za komunikacijo s prijateljem in vzdrževati stik, bližino in izkazovati skrb za prijatelja

Trening socialnega mišljenja

- **Namen:**
  - spoznavanje in **soočanje različnih pogledov**, mnenj, idej vrstnikov o nekem družbenem vprašanju;
  - **spodbujanje prevzemanja kompleksnejših socialnih perspektiv** in razumevanja medosebnih odnosov
- Obravnava **družbene ali medosebne dileme**
  - Starostno in predmetno ujemanje
  - Iščejo različne možne rešitve in razmišljajo o posledicah
  - Presojajo, katere rešitve so stereotipne, izvirne, sprejemljive, pozitivne/negativne, trenutne/dolgoročne
  - Primerjajo različne okoliščine nastanka problema in razmišljajo, kako se jim izogniti / jih preprečiti

Trening socialnega mišljenja

Oblike in metode dela:

- Učitelj **vodi diskusijo** v razredu o predstavljeni socialni dilemi (zastavlja vprašanja, parafrazira, postavlja kontra-argumente, usmerja k perspektivam drugih, k bolj oddaljenim posledicam ali novim situacijam)
- **Igre vlog**: preigravanje konfliktnih situacij
- **Film + pogovor** o zapletu filma
- **Literarni odlomek + vodeni pogovor**
- **Iskanje dilem v šolskem prostoru in v lokalnem okolju** (na katerih področjih je več / manj konfliktov; katere poznajo in koliko so vanje vpleteni, kako so se razrešili; zakaj nastajajo konflikti, kako bi se jih dalo rešiti, kakšne so posledice za vpletene in druge, posredno vpletene, za skupnost...)

Uravnavanje vedenja v skupini

Preventivne in proaktivne vzgojne dejavnosti, preden se pojavijo konflikti

- vzpostavljanje sproščene in spodbudne **razredne klime**
- **dogovorno postavljati pravila** v razredu / skupini
- izbira **aktivnih učnih metod** in priprava na pouk
- učencem mora znati ustrezno **svetovati**, jih **usmerjati**
- spodbujati **medsebojno povezanost in pomoč**
- že v naprej **načrtovati strategije za preprečevanje** potencialnih disciplinskih problemov (vanje pa vključevati tudi učence)
- navajanje otrok na **samovrednotenje** in **samoregulacijo vedenja** in sprejemanje odgovornosti
- razvijati **socialne veščine otrok** - učiti jih ustreznih **načinov reševanja konfliktov**

Reševanje konfliktov v skupini

- Cilji:
  - mirno reševanje, sodelovanje vseh vpletenih
  - ohraniti osebno dostojanstvo, spoštovanje vseh
  - najti „win-win“ rešitev problema (sodelovanje, kompromis)
  - možnost za socio-kognitivni napredek (spodbuditi razvoj medosebnega razumevanja) in moralnosti otrok
  - možnost za razvoj socialnih veščin
  - krepitev medosebnih odnosov in kohezivnosti razreda

Socialna pravila in norme

- Socialna pravila – razumevanje se **oblikuje v interakciji**, z **izkušnjami** na več področjih / domenah:

MORALNA,

SOCIALNO-KONVENCIONALNA,

OSEBNA

- Domene se diferencirajo na podlagi **zgodnjih socialnih izkušenj** (od 3. leta dalje otroci razlikujejo med domenami in se različno odzivajo v interakcijah in na kršitve „pravil“ po domenah), **razvijajo se vzporedno** in imajo **različne razvojne poti**
- Temeljijo na razvoju socio-kognitivnih sposobnosti
-> razlikovanje, identifikacija in usklajevanje treh domen
- Dogodki, ki vsebujejo **mešane domene**: večja razvojna in kontekstualna variabilnost in nekonsistentnost v presojanju
(značilnosti situacij in odnosov ter posameznikov; čustvene posledice prekrškov)

Moralna domena

Nanaša se na pravice in načela o tem, kako bi morali posamezniki regulirati ravnanja in se obravnavati med seboj, da bi se dobro počutili.

- Zajema koncepte: **pravičnost, osebno blagostanje, pravice**
    - pravična delitev, izmenjava;
    - psihične stiske (dražiti, preimenovanje, zlonamernost);
    - fizične poškodbe (pretepanje, brcanje)
  - Moralne kršitve imajo **intrinzične posledice za pravice ali blagostanje drugega**;
  - Moralni koncepti so:
    - obvezni (kršitve nujno sankcionirati)
    - univerzalni, neodvisni od pravil in družbenih, kulturnih norm
    - nadosebni in
    - normativno zavezujoči.
- Pri presojanju moralnih prekrškov – sklicevanje na temeljne **pravice** posameznikov in na spoštovanje **dobrega počutja drugih**

Razvojne variacije moralne domene

Moralna domena (Damon, 1977; Nucci, 2001, 2002)

Razvoj presojanja:

- od fokusa na **konkretno škodo** in **blagostanje drugega** (bolj za fizične poškodbe kot psihične) *v zgodnjem otroštvu*
- k razumevanju pravičnosti (def. kot **enakosti** - enake obravnave) *v srednjem otroštvu*
- *v predadolescenci* se skrb za enakopravnost (equality) spremeni v skrb za **pravičnost** (equity) – enaka obravnava upošteva individualne razlike v potrebah in položajih
- *med adolescenco* postaja **koncept pravičnosti** bolj široko razumljen, **univerzalno** aplikabilen in **posplošljiv** med situacijami in hkrati lahko upošteva **situacijske variacije**

Socialno-konvencionalna domena

Vključuje pravila in norme, ki spodbujajo nemoteno in učinkovito delovanje posameznih socialnih sistemov; posameznik jih pridobiva od bolj izkušenih članov družbene skupine.

- Zajema koncepte: **avtoriteta, tradicija, socialne norme**;
- Skupna **pravila, norme** in uniformnosti (navade) koordinirajo socialne interakcije v socialnem sistemu in določajo primerno vedenje v različnih situacijah;
- Konvencije so:
  - kontekstualno relativne,
  - konsenzualno dogovorjene - spremenljive,
  - nadredne specifičnim pravilom ali zahtevam avtoritete
- Pri presojanju konvencionalnih kršitev - **sklicevanje na avtoriteto** in njene zahteve, **pravila, socialna pričakovanja** in socialne **norme**, vzdrževanje socialne **organizacije** in **reda** v skupini.

Osebna domena

Nanaša se na razumevanje sebe, izbiro lastnega ravnanja, osebnega življenjskega stila in prijateljev; na poznavanje lastne osebnosti in identitete.

- Zajema koncepte: **zasebnost, nadzor telesa, izbire, preference**
  - Razumevanje **oseb** kot psiholoških sistemov (jaz, osebnost, identiteta)
  - Osebne odločitve, ki vplivajo le na posameznika -> prispevajo k razvoju osebne avtonomije
  - Kršitve osebnih zavez/odločitev otroci in mladostniki razumejo kot manj napačne/pravilne od moralnih, čeprav imajo lahko hujše posledice (npr. samopoškodbe).
- Pri presojanju (kršitev) osebnih pravil – **nuditi oporo** za informirano, premišljeno odločanje.

Vaja 2:

Odzivanje na moteče vedenje

- **V paru:** Razvrstite našteta moteča vedenja v ustrezno kategorijo glede na to, ali kršitev izhaja iz moralne ali socialno-konvencionalne domene .
- **Posamezno:** Za vsak primer motečega vedenja izberite svoj običajen način odzivanja v taki situaciji (izberite enega izmed odgovorov, opisanih od a do f).

---

skupna diskusija:

- Kateri odziv izmed navedenih bi bil po vašem mnenju najbolj učinkovit?
- Kateri odziv bi bil najbolj primeren?

Uravnavanje motečega vedenja

- **Veliko različnih strategij in disciplinskih modelov**
  - ni le enega, najučinkovitejšega za vse učence (različne situacije, učenci z različnimi osebnostmi)
  - niso vse izmed strategij enako primerne za spodbujanje učencev k odgovornosti, neodvisnosti in avtonomnosti mišljenja in vedenja.

Pristopi:

- Direktivni pristop
- Popustljivi pristop
- Demokratični pristop
- Induktivni pristop
- Restorativni pristop - retributivna pravičnost
- Samoregulativni pristop

Direktivni pristop

- **Visoka stopnja učiteljevega nadzora**, podrejanje učencev
  - Učitelj določa zahteve, pravila, vrednote, ustrezne vzorce vedenja – kot objektivna dejstva
  - Učitelj ve, kaj je prav in kaj narobe, moralizira, učenec mora poslušno slediti napotkom
  - Ob neustreznem vedenju učitelj učenca **kaznuje**, vpije, žali in grozi
- Slabo vpliva na moralno samopodobo učenca (nezanesljiv in neodgovoren)
- Kazni so kontraproduktivne: vzbujajo sovraštvo do učitelja in ne odpravljajo simptomov, temveč le zatirajo neustrezno vedenje; kratkotrajne
  - Ustreznost kazni je potrebno presojati z vidika kaznovanega
  - Otroci ne prevzemajo odgovornosti za lastno ravnanje, temveč razvijejo konformistično moralo (izogibanje težavam in zagotavljanje ugodja)

Popustljivi pristop

- Odrasli ne vzpostavi čustvenega odnosa z otrokom (ne +, ne -),
otroku dopuščajo vse, nič ga ne omejujejo
- Neustrezno vedenje **ignorira** -> obremenjujoča prepuščenost samemu sebi
- **Negativno vpliva na razvoj moralne samopodobe**
  - Otrok postane razvajen, nesocialnem, (antisocialen): ne upošteva zahtev odraslih in potreb drugih, hoče le zadovoljiti svoje
  - Otrok želi ugajati in si tako zagotoviti užitek

Demokratični pristop

- V odnosu prevladujejo vrednote: enakost, svoboda, odgovornost in vzajemna podpora
  - V odnosu je **veliko svobode, a ne brez omejitev**
  - Upoštevajo se želje posameznikov, vendar se ne dopušča njihovo zadovoljevanje na račun drugih
  - Meje in **pravila so smiselna in utemeljena, sproti dogovorjena in prilagodljiva** glede na otrokov razvoj in stopnjo samostojnosti
  - Učitelj jasno izraža svoja pričakovanja, katerim ob neupoštevanju sledijo dogovorjene posledice
- Spodbuja oblikovanje moralne samopodobe (samo-odločanje ob opori odraslih)
- Gradi se odnos vzajemnosti in razvija zaupanje v zmožnost učencev

Induktivni pristop

- Usmerjanje otrok k **razmišljanju o škodljivih posledicah**, ki jih povzroča njihovo **neprimerno vedenje drugi osebi**
- Usmerja se razvoj empatije, prosocialnega vedenja in moralne samopodobe
  - Otrok se zave posledic lastnega dejanja, kar vzbudi čustveno stisko in občutek krivde

Retributivna pravičnost

- Učitelji, ki uporabljajo retributivno pravičnost, poudarjajo **pomen popravljanja škode**, ki je bila povzročena z neustreznim vedenjem
- Učence spodbujajo k **vrstniški mediaciji**
  - oseba z enakovrednim statusom vodi pogovor z osebami v konfliktu, da ugotovijo zakaj je prišlo do spora in iščejo ustrezne rešitve
- Mediacija spodbudno vpliva na vzajemnost odnosov, povečuje spoštovanje in pripadnost, prijateljstvo, obvladovanje konfliktnih situacij
  - Udeleženci prevzamejo odgovornost za rešitev

Restitucija

- Otroku omogoča, da se **zave svoje napake** in jo ima **možnost popraviti**, s tem, da prizadetemu na ustrezen način povrne škodo
- Lahko je sporna, če nadomesti kazen ali celotno reševanje konfliktov
  - če prizadeti povračilnega dejanja ne doživi kot povračilo, temveč kot kazen;
  - odrasli lahko prikrito vsilimo rešitve

Samoregulativni pristop

- Usmerjen k razvijanju sposobnosti samouravnavanja lastnega vedenja:
  - pomoč pri prevzemanju večje kontrole nad lastnim vedenjem oz. spremembo neustreznega vedenja,
  - evalvacije le-tega in
  - določanja ustreznih posledic (ojačitve)
- Najbolj spodbuja moralno samopodobo učencev
  - Prenos odgovornosti za vedenje na učence (avtonomija odločanja)

Modeli samouravnavanja

- **Model samouravnavanja** – 3 faze (Kanfer, 1970):
  - **Samospremljanje** oz. usmerjanje pozornosti na lastno trenutno vedenje
  - **Samovrednotenje** oz. primerjanje vedenja z določenimi standardi
  - **Samoojačevanje** oz. pozitivno ali negativno ojačanje lastnega vedenja
- Do procesa samouravnavanja pride, ko oseba zazna diskrepanco med **trenutnim vedenjem** in svojimi **cilji in standardi**.
- **Samopoučevanje**: razvijanje samokontrole s postopnim prehajanjem od zunanje kontrole k samokontroli, na podlagi internalizacije navodil
  - **Demonstracija** + razlaga
  - **Vodena izvedba** z razlago (navodila)
  - **Izvedba z glasnimi** navodili sebi
  - **Izvedba s tihimi** navodili sebi

Medskupinski konflikti

Temeljijo na procesu **socialne kategorizacije** oseb, *kot pripadnikov določenih socialnih skupin (narodnost, spol, poklic...)*

- Je osnovni, **normalni, adaptivni proces** skupinskega življenja
- Pogoji: **kontekst omogoča razlikovanje** med socialnimi kategorijami
- Posledice socialne kategorizacije – ohranjanja + soc.ID:
  - **Pozitivnejše** vrednotenje pripadnikov **lastne skupine** (in-group)
  - **Negativnejše** vrednotenje pripadnikov **druge skupine** (out-group)
  - **Stereotipi in predsodki** ter **diskriminacije**
  - Večja **homogenost** med člani svoje skupine, večja kohezivnost,
  - Pritisk k **konformnosti** skupinskim normam
- Usmerja **stereotipno zaznavanje** oseb in **medskupinsko razlikovanje**
→ prevzemanje **socialne identitete** skupine
pozitivna prepoznavnost skupine => + soc.ID => + samospoštovanje

Dejavniki, ki izzovejo konflikte

- **Medskupinski dejavniki**

- Tekmovanje med skupinami
- Socialna kategorizacija oseb po pripadnosti skupinam
  - Medskupinsko tekmovanje, pristranske sodbe, kohezivnost skupine
- Samospoštovanje in stopnja identifikacije s skupino
  - večja soc. ID – bolj stereotipne sodbe – več sovražnosti in konfliktov
- Relativni položaj skupine v določenem kontekstu primerjave
  - višji soc. položaj – bolj favorizirajo lastno skupino – več konfliktov
- Neprepustnost skupinskih meja

- **Znotrajskupinski dejavniki**

- Vodenje in hierarhična struktura
- Kohezivnost skupine
- Norme skupine, cilji in pritisk h konformnosti
- Posameznikov položaj v skupini

- **Individualni dejavniki**

- Etnična pripadnost (dvojna ID), kultura, spol (M), starost, **predsodki**

Posledice medskupin. konfliktov

- **Negativne: predsodki in diskriminacije**
  - Generacijske variacije (po l. 1960 manj – gibanja za čl. pravice)
  - Starostne variacije (več ml. otroci in ml. adolescenti; kog. razvoj, soc.razumevanje)
  - Stiki med pripadniki različnih soc. skupin
    - Več pozitivnih osebnih značilnosti -> manj predsodkov
    - Manj strahu in jeze; manj konfliktov
    - Lahko se potrdijo stereotipi -> diferencirana uporaba, samo za nekatere
- **Pozitivne posledice**
  - Več stikov in mešanih **prijateljstev**
  - Pozitivna **stališča** in **razumevanje** druge kulture
  - **Manj strahu** in anksioznosti
  - Večje obladovanje **strategij reševanja konfliktov**
- **Pozitivne posledice se pojavijo, le če so izpolnjeni pogoji:**
  - Enak status skupin
  - Kooperativna soodvisnost (male učne skupine, heterogene, nagrade cele skupine)
  - Šolske avtoritete podpirajo stike – omogočijo pozitivne rešitve konfliktov

Zmanjševanje predsodkov

Z bližnjimi stiki lahko povečamo zaznavanje **PODOBNOSTI MED SKUPINAMI** in zmanjšamo razlike med njimi (Fishbein, 2002)

- mehanizmi:
  - a) Sprejemanje **avtoritete**
promovira Δ stališč in sankcionira predsodke
  - b) Povečevanje **privlačnosti druge skupine**
vodene interakcije s člani drugih skupin $\rightarrow$ zaznavanje osebnih kvalit $\rightarrow \Delta$ podobe drugega
  - c) **Favoriziranje lastne skupine**
sodelovanje $\Rightarrow$ skupna, nadredna skupina

Zmanjševanje predsodkov v šoli

KONTAKTNA TEORIJA (Allport, 1954) – **pogoji** zmanjšanja predsodkov:

- a. Enak status različnih skupin
- b. Normativna sprememba (skupnost sankcionira Δ)
- c. Skupine zasledujejo skupni cilji
- d. Spontani in intimni odnosi

=> **Zmanjševanje predsodkov v šoli** (Fishbein, 2002):

- a. vzajemno spoštovanje in prijaznost med otroci
- b. razredna/šolska klima
- c. sodelovanje vseh – medosebno spoznavanje, uvid podobnosti med otroci
- d. skupno delo, učenje, igra - prijateljstvo

Pedagoške implikacije za integracijo priseljencev

- **sooblikujmo šolsko/razredno skupnost**
  - **naklonjenost**, čustvena toplina, **zaupanje**, povezanost
  - vzbujanje **empatije**, medsebojna **pomoč in skrb**
  - **recipročnost in sodelovanje**, odgovornost
  - **vsak član pomembno prispeva** k skupnosti
  - norme: **enakost**, **strpnost**, **spoštovanje**, **sodelovanje** – skupno oblikovanje pravil v razredu
- **spodbujamo socialne interakcije med učenci** - prepletene z učenjem
  - spodbujamo **sodelovalno učenje**, **delo v skupinah** in **diskusije**, **spraševanje**
  - spodbujamo **samostojnost** in notranjo motivacijo
- **spodbudimo izražanje individualnih značilnosti** učencev
  - **osebnost**, **interesi in izkušnje** posameznika – medsebojno spoznavanje
  - prepletanje interesov in izkušenj s **poučevanjem učnih vsebin**
  - **diferenciiran pouk** - individualno načrtovanje ciljev in poti do uspeha

Pedagoške implikacije za integracijo priseljencev

- **podpora učiteljev** – stalna in prizadevna – kot model za medvrstniško podporo
  - podpora in vključevanje **vsakega otroka**
  - jasno **izražena pričakovanja** učiteljev **do vseh**, da lahko uspejo
  - prepričanje učiteljev, da je **uspeh kolektivno delo**
  - prepričanje v **soodvisnost** v razredu
  - **spodbuja interakcije med učenci** – vodeno sodelovanje (strukturira)
  - pozitivna **stališča do participacije** učencev v šoli
  - pozitivna **stališča do integracije** priseljencev – pluralnost narodnostnih identitet
  - spodbude **nediskriminatornega vedenja** – sankcionira vedenje, ki je skladno s predsodki (odzivnost na kršitve norm)
  - spodbuja **odgovornost** pri učencih/dijakih
  - vodi **reševanje konfliktov** med učenci/dijaki– sproti, usmerjena diskusija

Pedagoške implikacije za obvladovanje konfliktov

- **refleksivna praksa** – kolektivna refleksija pri pouku z učenci in med učitelji
  - ocena doseženih ciljev pouka in načrtovanje učnega procesa
  - refleksija osebnih izkušenj pri učenju oz. poučevanju
- **Treningi socialnih veščin pri pouku**
  - Trening socialnih in komunikacijskih spretnosti (samoizražanje, spraševanje, vodenje)
  - Trening asertivnosti
  - Samoinstrukcije
  - Trening spretnosti reševanja problemov / konfliktov
  - Spretnosti reševanja socialnih problemov (medosebno razumevanje)
  - Interventni programi za individualne otroke (agresivne, vedenjske motnje)
    - Načrtovati skupaj s šolsko svetovalno službo

Sklepne misli

- Medosebni konflikt je lahko **priložnost za učenje in razvoj**.
- Skupno, **kooperativno reševanje konfliktov** krepi **zaupanje v odnosih** z bližnjimi in v skupini.
- Spretno obvladovanje konfliktov spreminja sovražnike v **prijatelje**.